

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 4 /1984-85 med anledning av Itl Mirjam Öbergs m.fl. hemställningsmotion till landskapsstyrelsen om utredning av omfattningen av kvinnomisshandeln på Åland och om åtgärder för att skydda kvinnor mot våld i hemmet.

Landstinget har den 16 mars 1984 inbegärt lagutskottets yttrande över motionen. Utskottet, som hört polismästaren Björn Andersson, socialdirektören Leif Jansson, jämställdhetssekreteraren Birgitta Pettersson och avdelningsläkaren Jan Österberg, får härmed värdsamt anföra följande.

Kvinnomisshandel är ett samhällsproblem som under senare år uppmärksammats alltmer på olika sätt. I Finland pågår för närvarande ett utredningsprojekt, i Sverige har frågan bl.a. utretts av socialdepartementet i en promemoria "Kvinnomisshandel - kartläggning och överväganden" (Ds S 1983:2). Ett samnordiskt utredningsprojekt om våld i familjen har nyligen publicerats. På Åland har problemet framför allt uppmärksammats i massmedia.

Misshandelsbrottet definieras i strafflagens 21 kap. 5 § som gärning varigenom någon uppsåtligen förorsakar annan kroppsskada eller sjukdom. Brottet betraktas som grov misshandel om den drabbade förorsakas svår kroppsskada, allvarlig sjukdom eller livsfara eller om brottet förövats med särskild råhet eller grymhet eller om vapen eller annat livsfarligt medel använts. Misshandel betraktas som lindrig om förövaren förorsakat smärta eller misshandlat den andra personen. Endast grov misshandel hör under s.k. allmänt åtal om inte misshandeln skett på allmän plats eller under vissa andra särskilda omständigheter.

Någon egentlig kartläggning av antalet fall av familjevåld riktat mot kvinnor har inte gjorts på Åland. På basen av de uppgifter utskottet inhämtat kan totalantalet kända fall uppgå till 10-15 per år. Någon säker statistik över fall av misshandel riktad mot kvinnor finns dock inte, varken för landskapet eller hela landet. Inte heller den svenska statistiken ger exakt besked om problemets omfattning. I Sverige polisanmälades dock 1981 8.700 fall medan i Finland en siffra om 7.000 fall angivits i offentligheten. Samtidigt brukar dock konstateras att kanske blott 5 % av misshandelsfallen i allmänhet kommer till polisens kännedom. Fall av kvinnomisshandel förekommer enligt samstämmiga uppgifter i alla social- och åldersgrupper. Av alla fall av familjevåld anses c. 95 % rikta sig mot kvinnan.

I olika utredningar har man försökt utröna orsakerna till kvinnomisshandeln. Några enkla

och entydiga svar finns inte. Bl.a. följande faktorer har ansetts vara av betydelse:

- Rotlösheten i det moderna samhället.
- Påfrestningar i arbetslivet eller på grund av arbetslöshet.
- Ojämligheten mellan könen.
- Den inrotade oviljan att söka hjälp mot problem inom familjelivet.
- Våldsförhärlikande inslag i massmedia, särskilt det s.k. underhållningsvåldet ofta i kombination med en schablonmässig syn på könsrollerna.
- Tidigare erfarenheter av samt inställningen till våld i familjen ("det sociala arvet").
- Akuta samlevnadsproblem och svartsjuka.
- Alkoholmissbruk hos den ena parten eller båda. I 2/3 av fallen av familjevåld i Finland har gärningsmannen varit alkoholpåverkad.

Utan att närmare utredningar gjorts kan man ändå förmoda att många av nämnda faktorer finns med i bilden även i de fall av kvinnomisshandel som konstaterats på Åland. Att alkoholen ofta varit en utlösande faktor är allmänt omvittnat.

Utskottet har konstaterat att viss beredskap finns i landskapet vad gäller omhändertagande av eventuella våldsoffer och förebyggande verksamhet. I det f.d. barnhemmet "Tallbacken" i Mariehamn finns två bostäder som tillfälligt kan användas i fall där den som utsatts för våld varit tvungen att lämna sitt hem. Denna möjlighet kan även utnyttjas av andra än personer hemmahörande i staden. Medicinsk vård erbjuds såväl av centralsjukhuset och hälsocentralerna som inom mentalvården. Polisutredningar verkställs då anmälan görs men åtal kan i regel väckas endast på målsägandens begäran (se ovan). De kommunala socialnämnderna erbjuder akut ekonomisk hjälp men även terapeutiskt inriktade insatser och kan dessutom anvisa juridisk hjälp. På frivillig bas upprätthålls i landskapet under veckosluten en telefonjour som kan ge råd och stöd.

Det finns enligt utskottets åsikt anledning att med allvar se på det problem motionärerna aktualiserat även fastän dess omfattning rent numerärt troligen är rätt ringa. Berörda myndigheter och instanser har orsak att granska sin beredskap att ta hand om fall av kvinnomisshandel. Det är likaså viktigt att det ömsesidiga informationsutbytet fungerar så att man har kännedom om varandras existens, resurser och hjälpmöjligheter. Utbyggda och fördjupade kontakter är därför väsentliga liksom utbildning av den berörda personalen för att möta familjevåldsproblematiken på rätt sätt. Det sagda gäller bl.a. socialmyndigheterna på landskaps- och kommunnivå, hälso- och sjukvården, polisen, den mentalhygieniska sektorn, rättshjälpsbyrån och församlingarna. Särskilt viktigt är härvid att offer för kvinnomisshandel vid behov kan anvisas en åtminstone tillfällig tillflyktsplats, juridisk rådgivning samt stöd av närmast kurativ art.

Förutom ovanstående åtgärder av mera akut karaktär finns det skäl att uppmärksamma problematiken även på längre sikt. Huvudvikten bör här förmodligen läggas på attitydpåverkan, framför allt av barn och ungdom. Två frågor står här i förgrunden: inställningen till våldet som samhällsfenomen och till jämlikheten mellan könen. Det är enligt utskottets uppfattning särskilt skolorna och barndagvården som här kan göra en insats. Med beaktande av alkoholens dominerande inverkan på våldsbrott av olika slag anser utskottet vidare att vårdmöjligheterna för alkoholmissbrukare i landskapet och arbetet att förebygga missbruksproblem bör ägnas fortsatt uppmärksamhet.

Motionärerna efterlyser en utredning av dels omfattningen av kvinnomisshandeln på Åland, dels åtgärder som borde vidtas för att skydda kvinnor mot familjevåld. Utskottet konstaterar att ett tämligen omfattande utredningsmaterial redan finns vad gäller problematiken i allmänhet. Att särskilt försöka utreda omfattningen av kvinnomisshandel på Åland och vilka förebyggande åtgärder som borde vidtas här är knappast ändamålsenligt. I stället borde enligt utskottets mening resurserna koncentreras på att utnyttja det material som redan är tillgängligt och på berörda instansers och myndigheters arbete vad gäller aktiva hjälpinsatser och förebyggande arbete. Utskottet anser därför att landskapsstyrelsen, t.ex. i enlighet med vad ovan anförts, kan uppmärksamma de i motionen aktualiserade frågorna utan särskilt utredningsuppdrag. Så har delvis redan skett bl.a. inom ramen för jämställdhetsdelegationens arbete. Utskottet föreslår därför att motionens kläm måtte förkastas samtidigt som dock landskapsstyrelsens fortsatta uppmärksamhet bör vara riktad på problem förorsakade av våld inom familjen. På landskapsstyrelsen borde framför allt ankomma att samordna verksamheten samt informera kommuner och övriga instanser om deras insatsmöjligheter och ansvar både i fråga om akuta situationer och det förebyggande arbetet.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår utskottet värdsamt

att Landstinget med förkastande av hemställningsmotionen nr 71/1983-84 bringar betänkandets motivering till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 20 november 1984.

På lagutskottets vägnar:

Sune Eriksson
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordf. Sune Eriksson, v.ordf. Curt Carlsson samt ledamöt. Börje Eriksson och J-E. Lindfors.